

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Eliška Sklenářová

**Komentovaný překlad: Les grandes dates de l'histoire de France.
L'histoire comme un roman. (André Larané, Libro, 2008, s. 71–90)**

Annotated Czech Translation: Les grandes dates de l'histoire de France.
L'histoire comme un roman. (André Larané, Libro, 2008, p. 71–90)

Praha 2021

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Duběda Ph.D

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Tomášovi Dubědovi, Ph.D., za jeho vstřícnost, ochotu a cenné připomínky při řešení problematických pasáží překladu. Dále bych chtěla poděkovat mým francouzským přátelům, kteří mi poskytovali cenné rady při nejasnostech ohledně reálií. Na závěr děkuji všem blízkým, kteří mě během překládání a psaní podporovali, četli výslednou práci a věřili mi.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. července 2021

.....
Eliška Sklenářová

Abstrakt

Cílem práce je překlad z francouzštiny do češtiny části populárně-naučné publikace *Les grandes dates de l'histoire de France* napsané autorem André Larané. Publikace vyšla v edici Libro v roce 2008. Po samotném překladu následuje teoretická část, konkrétně komentář překladu, který obsahuje analýzu výchozího textu, fiktivní zadání a metodu překladu, překladatelské problémy a také typologii překladatelských postupů a posunů.

Klíčová slova

překlad; komentovaný překlad; překladatelská analýza; dějiny Francie; moderní historie

Abstract

The author of this theses aims to translate a book called *Les grandes dates de l'histoire de France* written by André Larané and published in the Librio edition in 2008 from French into Czech. The translation is followed by theoretical part, specifically by annotation of the translation, which includes source text analysis, fictious assignment and overall method of translation, translation problems and typology of translation methods and shifts.

Key words

translation; commented translation; translation analysis; French history; modern history

OBSAH

Obsah	5
1. Překlad.....	6
2. Komentář	19
2.1 Překladatelská analýza	19
2.2 Překladatelská metoda a fiktivní zadání.....	25
2.3 Překladatelské problémy	26
2.4 Překladatelské postupy.....	29
2.5 Překladatelské posuny.....	33
Závěr	36
Bibliografie.....	37
Primární literatura.....	37
Sekundární zdroje.....	37
Online zdroje.....	38
Přílohy.....	39

1. PŘEKLAD

VIII

Francie v rozkvětu

(1848–1914)

Během dvou desetiletí, za druhé republiky a především druhého císařství, vstoupila Francie přímo do průmyslové éry. Modernizovala se rychleji než v jakémkoli jiném období své historie. Zcela od nuly vznikala rozlehlá metalurgická centra (kupříkladu v burgundském městě Le Creusot). Tři tisíce kilometrů dlouhé železnice se rozrostly na dvacet tisíc kilometrů. Císař sám vzal do svých rukou ekonomickou a sociální vládní politiku a od roku 1852 spoluvytvářel moderní bankovní systém.

I přes několik menších konfliktů dosáhl západní svět v polovině 19. století rovnováhy, která neměla obdoby. Badatelé, misionáři, obchodníci a vojáci sjednocovali celý svět po vzoru Evropy. V 70. letech 19. století se začala na obzoru objevovat černá mračna – vzrůst nacionalismu, velká ekonomická krize... Tím ale nevymizel evropský optimismus, především ten francouzský, ani víra francouzských občanů v pokrok, vědu a nadřazenost vlastní civilizace.

S příchodem druhé republiky vyvstala dělnická otázka. Prozatímní vláda vyhlásila právo na práci a 27. února otevřela národní dílny pro nezaměstnané. Dekretem z 2. března 1848 byl pracovní den zkrácen o jednu hodinu. Tím se v Paříži dostal na deset hodin, kdežto v provincii (tedy všude jinde) na hodin jedenáct. 23. a 24. dubna 1848 proběhly volby do ústavodárného shromáždění, což byly první francouzské volby po zavedení všeobecného (mužského) volebního práva. Zemědělci volili většinou místní hodnostáře, volby tedy vyšly ve prospěch konzervativců. Tento umírněný výsledek uklidnil buržoazii, která byla ke všeobecnému volebnímu právu skeptická. 27. dubna 1848 přistoupila Francie ke zrušení otroctví ve svých koloniích, 15 let po Anglii.

Exekutivní komise, která byla jmenována Shromážděním, nechala uzavřít národní dílny, což vyvolalo 23. června 1848 hladové nepokoje. Zvolení hodnostáři neváhali nechat vojska na pospas. Během tří dnů bylo sečteno 4000 mrtvých mezi povstalci a 1600 mezi ozbrojenými jednotkami. 28. června 1848 se předsedou Rady stal generál Cavaignac, původce zmíněných represí. Tím byla republika diskreditována. 9. září 1848 byl vydán zákon, který denní pracovní dobu navýšil opět na dvanáct hodin. Muž, kterého předchází slavné jméno, pochopil nově nastalou sociální situaci. Byl to tehdy čtyřicetiletý Ludvík Napoleon Bonaparte, synovec bývalého francouzského císaře. Tento dobrodruh a konspirátor (sám se

27. února 1848:
**Otevření národních
dílů**

23.-24. dubna 1848:
**První volby na
základě
všeobecného
volebního práva**

27. dubna 1848:
Zrušení otroctví

23. června 1848:
Dělnické nepokoje

10. prosince 1848:
**Ludvík-Napoleon
Bonaparte zvolen
prvním
prezidentem
Francouzské**

považoval za socialistu) kandidoval 10. prosince 1848 v prezidentských volbách, ve kterých s jasnou převahou zvítězil.

3. července 1849 vstoupila francouzská expediční výprava na papežův příkaz do Říma a svrhla republikány, kteří se zde ujali velení. 15. března 1850 byl na popud hraběte de Falloux přijat zákon, který zavedl svobodu vzdělávání, jinak řečeno povolil všem náboženským kongregacím otevřít vzdělávací instituci. To nemístně rozvířilo antiklerikalismus.

Ludvík-Napoleon se usídlil v Elysejském paláci a svoji popularitu budoval tím, že se zbavil konzervativní většiny ve Shromáždění. Zvolen byl na 4 roky a měl v plánu opět kandidovat, což mu ale Ústava neumožňovala a poslanci ji odmítli modifikovat. Ludvík-Napoleon tedy viděl jediné řešení – státní převrat. Ten také zrealizoval, a to 2. prosince 1851, v den výročí korunovace Napoleona I. a bitvy u Slavkova. Během převratu zemřelo 400 lidí a 26 000 bylo zatčeno. Plebiscitem ze dne 21. prosince 1850 byla změna režimu schválena. V platnost vešla 14. ledna 1852, kdy byla narychlo redigována Ústava. *Princi-prezidentovi* poskytla na 10 let téměř diktátorskou moc. Tím skončila druhá republika. 2. prosince 1852 byl Ludvík-Napoleon Bonaparte s podporou všeobecného volebního práva prohlášen francouzským císařem Napoleonem III. (jméno Napoleon II. bylo určeno pro syna Napoleona I., který však zemřel v útlém mládí ve Vídni).

Napoleon III., vybaven veškerou pravomocí, se pustil do prestižní politiky jak ve Francii, tak v zahraničí. 24. září 1853 zabral kontradmirál Febvrier-Despointes souostroví Nové Kaledonie. 16. prosince 1854 byl plukovník Louis Faidherbe jmenován guvernérem Senegalu. Dobył říční údolí, aby tak uchránil faktorii Saint-Louis-de-Sénégal. O něco později, 18. února 1859, se francouzská flotila zmocnila Saigonu ve Vietnamu. To byl první krok ke zrodu druhé koloniální říše. O první přišla Francie při podpisu Pařížské mírové smlouvy v roce 1763.

Mezitím, 27. března 1854, vyhlásila Francie s Velkou Británií pod směšnou záminkou válku Rusku. Tím započala krvavá a zbytečná Krymská válka. Po sedmi stoletích konfliktů to byl první moment, kdy Francie a Anglie bojovaly na stejné straně. 26. září 1854 začalo dlouhé obléhání Sevastopole. 8. září 1855 se generál Mac-Mahon a zuávové konečně zmocnili pevnosti Malakov. 30. března 1856 bylo Rusko podpisem pařížské smlouvy definitivně poraženo. Napoleon III. si vychutnával svůj triumf o to více, že se mu dva týdny předtím narodil syn a dědic, princ Evžen, zvaný Loulou.

14. ledna 1858 spáchal Orsini před pařížskou Operou v ulici Le Peletier na císaře atentát. Ten toho využil a nechal 19. února 1858 schválit zákon o veřejné bezpečnosti, aby tak mohl stíhat republikány. Rozhodl se také nechat Operu přestavět na bezpečnější místo. Atentátník, odsouzený na smrt, žádal císaře, aby se zasadil o italskou nezávislost. Jeho dopisy byly oficiálně zveřejněny. Dojatý Napoleon zahájil 20. a 21. července 1858 tajné jednání v Plombières s hrabětem Cavourem, piemontským předsedou vlády. Jeho cílem bylo vyjednat spojenectví, vyhnat Rakousko z Apeninského poloostrova, a sjednotit tak italské království (sardinsko-piemontské).

republiky

1849: Francouzi obnovili papežskou autoritu v Římě

1850: Fallouxův školský zákon

1851: Státní převrat Ludvíka-Napoleona

1852: Ludvík-Napoleon císařem Napoleonem III.

1853: Obsazení Nové Kaledonie

1859: Obsazení Saigonu

1854: Krymská válka

1855: Dobytí pevnosti Malakov

1856: Pařížská smlouva a konec Krymské války

1858: Orsiniho atentát; schůzka v Plombières

1859: Bitva u Magenty a

Císař chtěl překreslit mapu Evropy a zasadit se o *právo národů na sebeurčení*. Podpořil tedy italský národ a 3. května 1859 vyhlásil válku Rakousku, které tehdy okupovalo severní část Apeninského poloostrova. Po krvavých a chaotických bitvách u Magenty (4. června 1859) a Solferina (24. června 1859) podepsal šokovaný Napoleon 12. července 1859 ve Villafrance předběžnou mírovou úmluvu. Díky turínské smlouvě z 24. března 1860 získala Francie město Nice a oblast Savojska jako odměnu za svoji pomoc. Tyto oblasti byly však k Francii připojeny až poté, co jejich obyvatelé vyjádřili souhlas plebiscitem. K tomu došlo poprvé v celé historii.

Na přelomu desetiletí zažívalo Druhé francouzské císařství nebývalý blahobyt. Smlouva o volném obchodu z 23. ledna 1860 stvrdila francouzsko-britské sblížení, což se vůbec nelíbilo francouzským průmyslníkům, protože tím přišli o celní ochranu. 13. října 1860 se v Pekingy sešla anglická a francouzská vojska a znovu po Číně požadovala, aby se vzdala své suverenity. Tato „politika dělových člunů“ vyvolala v Říši středu velikou hořkost. 24. listopadu 1860 zavedl vojensky úspěšný Napoleon III. trochu demokracie tím, že rozšířil práva Zákonomárného shromáždění.

5. června 1862 získala Francie Kočičínu od vietnamského císaře a 11. srpna 1863 zřídila protektorát nad kambodžským královstvím. 25. května 1864 byl z iniciativy Émila Olliviera přijat zákon, který povoloval dělnické koalice a stávky v rámci respektování svobody práce (odborníky však dovoleny nebyly). 23. prosince 1865 vznikla Latinská měnová unie, která sdružovala především Francii, Belgie, Švýcarsko a Itálii.

Poté se začalo smrákat na horší časy. Napoleona III. zaskočil nástup Pruska na evropskou scénu a jeho vítězství nad Rakouskem u Hradce Králové (1866), které představovalo velkou hrozbu. 19. června 1867 byl v Querétaru zastřelen jen krátce vládnoucí mexický císař Ferdinand Maximilián Habsburský. V roce 1862 ho Napoleon III. zatáhl do svého nešťastného plánu udělat z Mexika latinskoamerickou katolickou říši, která by vyvažovala protestantské Spojené státy. 3. listopadu 1867 odrazili (k velké nelibosti Italů) francouzští vojáci u Mentany Garibaldiovu armádu dobrovolníků, pokoušející se sebrat papeži Řím a znovu ho připojit k Italskému království.

17. listopadu 1869 byla Francie díky zásluze Ferdinanda Lessepse poctěna slavnostním otevřením Suezského kanálu. 8. května 1870 schválil plebiscit drtivou většinou novou liberální orientaci režimu. Zdálo se, že druhé císařství by mohlo nějakou dobu vydržet... Avšak 13. července 1870 pruský kancléř Bismarck obratně upravil diplomatickou depeši a poštal proti sobě francouzské a německé veřejné mínění. 19. července 1870 Napoleon III. podlehl nátlaku a vyhlásil válku Prusku, které kolem sebe ihned shromáždilo všechny německé státy. Špatně připravená francouzská armáda byla během šesti týdnů rozdracena. Starý a nemocný císař byl 2. září 1870 v Sedanu zajat. Když se tuto zprávu o dva dny později dozvěděli Pařížané, vyhlásili 3. republiku.

8. října 1870 opustil Léon Gambetta Paříž balonem, aby tak unikl obléhání pruské armády a zároveň mohl okupantovi vrátit protiútok. Jeho

Solferina

1860: Turínská smlouva

1860: Smlouva o volném francouzsko-britském obchodě

1864: Zákon o právu na stávkou

1865: Latinská měnová unie

1862-1867: Francouzsko-mexická válka

1867: Bitva u Mentany

1869: Slavnostní otevření Suezského kanálu

1870-1871: Francouzsko-pruská válka

2.-4. září 1870: Porážka u Sedanu; vyhlášení 3. republiky

18. března-28. května 1871: Povstání Komuny

10. května 1871:

snahy zmařila kapitulace generála Bazaina v Metách. 28. ledna 1871 podepsala francouzská provizorní vláda příměří s pruským králem. Ten byl o týden dříve v Zrcadlovém sále zámku ve Versailles prohlášen německým císařem. Protože se Pařížané svou porážkou Prusy cítili zahanbeni, podnítli 18. března 1871 na pařížském kopci Montmartre nepokoje. Předseda provizorní vlády Adolphe Thiers neprodleně evakuoval správní a soudní orgány ve Versailles. V hlavním městě, ponechaném svému osudu, se uskupila Pařížská komuna. Po 6 týdnech, 28. května 1871, byla armádou potlačena, při zásahu zemřelo 20 000 lidí. Mezitím, podpisem Frankfurtské mírové smlouvy 10. května 1871, uvalil Bismarck na Francii vysokou daň a zabral území Alsaska a severního Lotrinska.

24. května 1873 ztratil prezident Adolphe Thiers důvěru Národního shromáždění. To snilo o obnovení monarchie. 23. října 1873 ale hrabě z Chambord, legitimní uchazeč o trůn, zhatil jeho naděje tím, že odmítl jako vlajku revoluční trikolóru. Z nedostatku vhodnějších kandidátů pak shromáždění 20. listopadu 1873 svěřilo prezidentský úřad na následujících sedm let do rukou maršála Mac-Mahona. 30. ledna 1875 bylo na základě Wallonova pozměňovacího návrhu do ústavních zákonů nenápadně zavedeno slovo *Republika*. Vidina obnovení monarchie se rozplývala...

16. května 1877 propustil prezident Mac-Mahon předsedu Rady, Julese Simona. O pár dní později rozpustil Poslaneckou sněmovnu, která si dovolila protestovat. Nová Sněmovna, zastoupená především republikány, odmítla ministerstvo zvolené prezidentem. Ten neměl jinou možnost než se podřídít a následně 30. ledna 1879 rezignovat. Žádný z dalších prezidentů 3. republiky se již neodvážil Poslaneckou sněmovnu rozpustit.

29. března 1880 zrušil ministr veřejného vzdělávání Jules Ferry výuku náboženství na státních školách. Zákonem z 21. prosince 1880 umožnil, jakožto předseda Rady, studium na druhém stupni státních škol i dívkám. Kromě toho zavedl 16. června 1881 bezplatnou školní docházku na prvním stupni a výuku učinil 29. března 1882 laickou a povinnou. Jeho ministr Waldeck Rousseau zrušil Le Chapelierův zákon z roku 1791 a 21. března 1884 povolil dělnické odbory.

Ve stejnou dobu ze sebe levičácký republikán Jules Ferry udělal hlasatele „civilizační mise“ Francie. 10. září 1880 zřídil Savorgnan de Brazza protektorát Francie nad Kongem a 12. května 1881 podepsal tuniský bej ve svém paláci Bardo smlouvu o protektorátu. Díky smlouvě z Hué z 25. srpna 1883 rozšířila Francie svůj protektorát, pod názvem Tonkin, na celé území Vietnamu. Oznámení o domnělé katastrofě u Lang Sonu, kde došlo ke stažení francouzské jednotky před čínskými nepravidelnými jednotkami, vyneslo Julesu Ferrymu přezdívku „Tonkiňan“ a 30. března 1885 byl po masové demonstraci před Bourbonským palácem (poslaneckou sněmovnou) definitivně odvolán.

1. června 1885 se truchlící Francouzi rozloučili s ostatky Victora Huga. Při této příležitosti byl znovu otevřen Pantheon, který se stal pohřebištěm národních hrdinů. Poprvé v historii se dostalo takové pocty básníkovi. 14. listopadu 1888 bylo na podnět Louise Pasteura, nejpopulárnějšího vědce všech dob, otevřeno první moderní výzkumné centrum nazvané Pasteurův ústav. Eiffelova věž byla slavnostně otevřena 31. března 1889,

Frankfurtská smlouva

1873: Odstoupení Adolpha Thierse

1875: Wallonův pozměňovací zákon o Republice

1877: Krize 16. května 1877

1880: Jules Ferry zavedl laickou výuku

1883: Podrobení Vietnamu

1884: Legalizace odborů

1885: Odstoupení Julese Ferryho

1887: Odchod Boulanger

těsně před zahájením Světové výstavy. Ta měla připomínat sté výročí Velké francouzské revoluce a rozkvet Francouzské republiky. 9. října 1890 se Clément Ader vznesl nad zemský povrch ve stroji, kterému dal jméno *Avion (Letadlo)*.

Republika vzkvétala, až na několik nepříjemností – 18. května 1887 prezident Jules Grévy odvolal ministra války, generála Georgese Boulangera, který téměř podlehl německé provokaci. Z jeho popularity šel republikánům už několik měsíců mráz po zádech. Dalším skandálem bylo vyhlášení bankrotu společnosti *Compagnie de Panama* dne 4. února 1889, což přivodilo ztrátu 85 000 investorů oklamaných spiknutím novinářů, politiků a podnikatelů. Ferdinand de Lesseps a Gustave Eiffel unikli odsouzení jen o vlások. Poslanec Georges Clemenceau byl zdiskreditován.

Dne 4. ledna 1894 uzavřela Francie s Ruskem spojeneckou smlouvu na základě obavy (jeden nikdy neví) z německého útoku. 1. října 1895 se Francouzi zmocnili hlavního města Madagaskaru Antananarivo. 18. září 1898 se v samém srdci Afriky, v městečku Fašoda, velitel praporu Marchand postavil anglo-egyptské armádě pod velením generála Kitchenera. Spor vyvolal velký ohlas u veřejnosti ještě předtím, než Marchand ustoupil. Bylo to jen o fous!

5. ledna 1895 byl na nádvoří pařížské Invalidovny na základě obvinění z vlastizrady degradován kapitán Alfred Dreyfus. Poté byl poslán na galeje do Guyany. 13. ledna 1898 v literárních novinách *L'Aurore (Úsvit)* spisovatel Émile Zola zveřejnil otevřený dopis prezidentu republiky pod názvem *J'accuse (Žaluji)*, v němž poukazoval na Dreyfusovu nevinu. Tato aféra vyvolala vášně jak ve Francii, tak ve světě, a židovský kapitán byl nakonec (v roce 1906) rehabilitován.

15. dubna 1900 se Paříž rozloučila s 19. stoletím největší Světovou výstavou, jaká se kdy ve Francii konala. Pro tuto příležitost byl postaven most Alexandra III., dále průmyslové paláce *Grand Palais* a *Petit Palais* a také nádražní budovy *Gare d'Orsay*, *Gare des Invalides* a *Gare de Lyon*. Bratři Lumièrové promítali své filmy na obřím plátně. 19. července bylo slavnostně otevřeno metro a ve Vincenneském lesíku se navíc konaly druhé novodobé olympijské hry.

9. prosince 1905 nechal poslanec Aristide Briand odhlasovat zákon o odluce církve a státu. Po několika bouřlivých staletích zavládl ve vztazích mezi náboženstvími a republikou stabilní *modus vivendi*, což se ovšem neobešlo bez obtíží. Celé století musel odolávat vzdoru. 8. dubna 1904 byla v Londýně oficiálně uzavřena Srdečná dohoda mezi Spojeným královstvím a Francouzskou republikou. 31. března 1905 se německý císař Vilém II. pokusil získat Maroko a provést tzv. *Tangerský převrat*. Se stejným úmyslem přijel i 1. července 1911 do Agádíru, kde rozpoutal *Agadirskou krizi*. Válku se podařilo zažehnat díky kompromisu vyjednaném předsedou vlády Josephem Caillauxem. Byla to nakonec Francie, která 30. května 1912 zřídila protektorát nad Marokem.

16. března 1914 došlo k vraždě Gastona Calmetta, šéfredaktora deníku *Figaro*. Zastřelila ho Henriette Caillauxová, která se obávala, že budou zveřejněny informace o její sentimentální minulosti. Henriettin manžel

1888: Založení Pasteurova ústavu

1889: Panamská aféra

1894: Francouzsko-ruské spojenectví

1895: Dobytí Madagaskaru

1898: Dreyfusova aféra

1900: Světová výstava

1904: Srdečná dohoda

1905: Zákon o odluce církve a státu

Joseph Caillaux, přesvědčený zastánce míru, tím ztratil šanci na premiérské křeslo. Její výstřel byl prvním ze tří, které nasměrovaly Francii a Evropu do největší tragédie jejích dějin (druhý výstřel padl 28. června v Sarajevu a zabil rakouského arcivévodu Františka Ferdinanda, třetí zasáhl Jeana Jaurèse v pařížské kavárně *Café du Croissant* 31. července téhož roku). 3. srpna 1914 vyhlásilo Německo, které už dva dny bojovalo s Ruskem, válku také Francii a Srbsku.

**1914: Tři výstřely
vedoucí k Velké
válce**

IX

Obětovaná generace

(1914–1944)

Na konci století relativního míru a významného rozvoje zářila Evropa nad zbytkem světa jako ještě žádná jiná říše předtím. Se 450 miliony obyvatel byla domovem čtvrtiny světové populace a zdaleka nejmodernějším a nejbohatším kontinentem. V té době ovšem vstoupila do Velké války (1914–1918). Francie v ní strádala dvojnásob, neboť již nebyla nejmladší ze zúčastněných zemí a většina bojů se odehrála na jejím území.

A tato tragédie měla pokračování: špatně nastolený mír a vzestup totalitních ideologií, které byly v naprostém rozporu s evropskými tradicemi. To nakonec v roce 1939 vyústilo v novou válku, tentokrát v celosvětovém měřítku.

28. června 1914 byl v Sarajevu zabit arcivévoda František Ferdinand, což znamenalo začátek pekelného sledu událostí. Rakousko chtělo potrestat Srbsko. Rusko se však Srbska zastalo. Francie pak Rusku poskytla záruku. Na konci července Rakousko zaútočilo na Srbsko. Rusko začalo mobilizovat. Německo jakožto spojenec Rakouska vyhlásilo Rusku válku a tentokrát začala mobilizovat Francie. 3. srpna Německo vyhlásilo válku Francii a napadlo Belgii, které zaručoval neutralitu Londýn. Angličané proto 4. srpna také vyhlásili Německu válku. Německou invazi zastavil protiútok generála Joffreho na řece Marně v bitvě, která trvala od 6. do 11. září 1914. Fronta se stabilizovala v bahně a zákopech v oblasti od Severního moře až po Vogézy. Na ruské frontě to bylo podobné. Všude kolem běsnila válka dosud nepoznaných rozměrů, válka využívající nové zbraně: bojový plyn, tanky, kulometry, ostnaté dráty, letectvo. Francie zmobilizovala 4 miliony mužů, tedy 10 % veškeré své populace.

V roce 1915 všechny pokusy o prolomení fronty ztroskotaly a měly na svědomí ohromné ztráty, především při francouzsko-britském vylodění na tureckém poloostrově Gallipoli 25. dubna 1915. 21. února 1916 zahájilo Německo děsivý útok nedaleko Verdunu. Francouzi si uhájili pozice za cenu šíleného krveprolití. Bitva skončila teprve 15. prosince 1916. Mezitím, 1. července 1916, zahájili Britové a Francouzi souběžnou ofenzívu na Sommě, která vstoupila do dějin jako ještě smrtonosnější bitva než ta u Verdunu. Spojené státy americké vstoupily do války po boku anglo-francouzského společenství Srdečné dohody 6. dubna 1917.

16. dubna 1917 zahájil generál Nivelle hrozivou ofenzívu u Chemin des Dames na Aisně. V říjnu a listopadu 1917 se Rusko stalo obětí bolševického převratu a nový vůdce Lenin okamžitě uzavřel s Ústředními mocnostmi příměří. V té době už byla znát značná únava, ale

**28. června 1914:
Sarajevský atentát**

**3. srpna 1914:
Německo vyhlásilo
válku Francii**

**6.-11. září 1914:
Protiútok na Marně**

**25. dubna 1915:
Vylodění
v Dardanelách**

**21.2. – 15.12. 1916:
Bitva u Verdunu**

**6. dubna 1917:
Spojené státy
vstupují do války**

**16. dubna 1917:
Ofenzíva u Chemin
des Dames**

17. listopadu 1917 sestavil šestasedmdesátiletý Georges Clemenceau nárazovou vládu s cílem zintenzivnit válečné úsilí. 21. března 1918 se Němci v početném oslabení chopili své poslední šance. Dorazili k Château-Thierry a ostřelovali Paříž pomocí dalekonosných děl. Zkáze zabránilo pouze rozhodnutí z 26. března 1918, kdy byl vrchním velením francouzsko-britských vojsk pověřen jediný muž, generál Foch. V červenci přešel do protiútoků s prvními americkými jednotkami. Německá fronta se začala rozpadat. 11. listopadu 1918 bylo v lese na stanici Rethondes podepsáno příměří. Válka si vyžádala celkem 8 milionů obětí, z toho 1,4 milionu Francouzů. Všichni si přáli jediné, totiž aby to byla opravdu už ta úplně poslední válka. Evropské státy vstoupily do míru s obrovskými dluhy, které měly především vůči Spojeným státům, jasnému vítězi této války.

28. června 1919 byla v Zrcadlovém sále zámku ve Versailles uzavřena mírová smlouva mezi Německem a Spojenci, a Francie získala zpět Alsasko a severní Lotrinsko. S ostatními poraženými byly uzavřeny vedlejší smlouvy. 16. listopadu 1919 se konaly volby do Poslanecké sněmovny, které zajistily většinu pravicovému Národnímu bloku, zastoupenému mnoha válečnými veterány (specifický odstín modré barvy na francouzských uniformách se nazývá *modrý horizont*, sněmovně se proto kvůli přítomnosti veteránů tehdy přezdívalo *bleu horizon*). 25. prosince 1920 došlo v Tours k rozkolu v socialistické straně (SFIO) a k založení Komunistické strany, která byla podřízená Moskvě. 11. ledna 1923 obsadilo německé Porúří 60 000 francouzských a belgických vojáků, kteří měli zajistit vyplacení válečných reparací. Docílili však jen negativního dopadu na německou ekonomiku. 11. května 1924 v parlamentních volbách zvítězil tzv. levý kartel (bez komunistů). 23. července 1926 se předsedou vlády stal Raymond Poincaré. 25. června 1928 stabilizoval měnu její devalvací (zanikl tak tzv. *franc germinal* z roku 1803).

Aristide Briand, Frank Kellogg a Gustav Stresemann měli na starosti zahraniční záležitosti Francie, Spojených států a Německa. Z jejich iniciativy slavnostně podepsalo 27. srpna 1928 patnáct zemí tzv. *Pařížský pakt*, jímž byla válka prohlášena za nelegální prostředek mezinárodní politiky. V roce 1929 vše vypadalo optimističtěji. Otázka reparací byla téměř vyřešena a zdálo se, že dojde k francouzsko-německému usmíření a politickému sjednocení Evropy.

Za pár měsíců už ale bylo všechno jinak... Krize na americké burze Wall Street (v New Yorku) v říjnu 1929 vyústila ve velkou hospodářskou krizi. Těžce zasažené Německo se v roce 1933 odevzdalo Hitlerovi. Francie se snažila sebe sama přesvědčit, že se problémům dokáže vyhnout. 6. května 1931 zahájil maršál Lyautey s velkou pompou koloniální výstavu, která měla vyzdvihnout slávu Francouzské republiky. Ale už v roce 1932 pocítila také Francie onu hospodářskou krizi.

6. února 1934 otřásl republikou protiparlamentní nepokoje, které následovaly po sebevraždě podvodníka Staviského, obchodujícího s některými druhořadými politiky. Tváří v tvář domnělé hrozbě krajně pravicové diktatury uzavřela komunistická strana spojení se socialistickou stranou (SFIO) a radikálními socialisty. Tak vznikla Lidová

**17. listopadu 1917:
Clemenceau
předsedou vlády**

**26. března 1918:
Konference
v Doullens**

**11. listopadu 1918:
Konečně příměří!**

**1919: Versailleská
mírová smlouva**

**1923: Obsazení
Porúří**

**1928: Zánik franku
zvaného *germinal***

**1928: Briand-
Kelloggův pakt**

**1931: Inaugurace
Koloniální výstavy**

**1934:
Protiparlamentní
nepokoje**

fronta. Mezinárodní situace se zatím zhoršovala. 13. ledna 1935 si Sársko v referendu zvolilo připojení k Německu, nikoli k Francii. 16. března 1935 Hitler v rozporu s Versailleskou mírovou smlouvou obnovil brannou povinnost. 11. dubna 1935 se ve Strese na břehu jezera Lago Maggiore Francouz Laval, Ital Mussolini a Brit MacDonald zavázali, že už nebudou tolerovat další porušování smlouvy. Nedlouho poté, 2. května 1935, odjel Pierre Laval do Moskvy, kde se Stalinem podepsal spojeneckou smlouvu. Když však Itálie v říjnu 1935 zaútočila na Etiopii a Společnost národů na ni uvalila sankce, tzv. *Streská fronta* se rozpadla. 7. března 1936 využil Hitler rozruch před francouzskými volbami a remilitarizoval Porýní.

V parlamentních volbách, které se konaly 3. května 1936, zvítězila Lidová fronta a předsedou vlády se stal socialista Léon Blum. Ten se snažil dohnat zaostávání třetí republiky v sociální oblasti. 7. a 8. června 1936 s odbory podepsal Matignonské dohody (Matignonský palác byl sídlem předsedy vlády), zavedl čtyřicetihodinový pracovní týden a placenou dovolenou, zvýšil mzdy a přistoupil ke znárodnování (založení společnosti SNCF a podobně).

Léon Blum podporoval legitimní španělskou vládu, která bojovala s tamními nacionalisty, když ale španělské nacionalisty podpořili Hitler a Mussolini, Blum vycouval. Po připojení Rakouska k nacistickému Německu v březnu 1938 (tzv. *anšlus*) oznámil Hitler záměr anektovat pohraniční oblasti Československa, ve kterých žila německy mluvící menšina. Získal k tomu souhlas 30. září 1938 na konferenci v Mnichově. Rezignovaní Evropané se začali připravovat na novou válku.

Druhá světová válka začala 1. září 1939 invazí Wehrmachtu do Polska. Anglie a Francie musely tedy válku vyhlásit také, což dva dny poté udělaly, ale do útoku na Německo se nehrnuly... Po osmi měsících tzv. *Podivné války*, kdy si Hitler už vyřídil účty s Poláky, přesunul svou pozornost na západ. 10. května 1940 jeho armády vtrhly do Nizozemska, Belgie a Francie. 16. června 1940 vyměnil Paula Reynauda na postu předsedy vlády maršál Philippe Pétain, tehdy již čtyřiaosmdesátiletý hrdina od Verdunu.

18. června 1940 se generál Charles de Gaulle v rozhlasovém projevu z Londýna prohlásil za legitimního představitele francouzského odboje. O čtyři dny později podepsala Pétainova vláda příměří. Celý následující rok, až do napadení SSSR vojsky *Wehrmachtu*, bojovala Anglie (a její impérium) proti Hitlerovi sama. 3. července 1940 britské královské námořnictvo zničilo francouzskou flotilu u Mers el-Kébiru (Alžírsko). O týden později ve Vichy dalo shromáždění vzešlé z voleb v roce 1936 veškerou moc do rukou maršála Pétaina. Ten se 24. října 1940 setkal s Hitlerem na malém nádraží v Montoire a zatáhl Francii do pochybné kolaborace s okupanty.

2. března 1941 dobyl plukovník Leclerc tehdy italskou oázu Kufru v jižní Libyi. Se svými muži přísahal, že nesloží zbraně, dokud nad Štrasburkem nezavlaje francouzská vlajka. 2. ledna 1942 se Jean Moulin dostal jako parašutista do Francie, aby tam zorganizoval vnitřní odboj a podřídil ho rozkazům generála de Gaulla.

Ve dnech 16. a 17. července 1942 proběhla *deportace na Zimní*

**1935: Konference
ve Strese**

**1936: Vítězství
Lidové fronty,
Matignonské
dohody**

**30. září 1938:
Mnichovská
dohoda**

**1. září 1939:
Invaze do
Polska**

**10. května 1940:
Invaze do
Nizozemska, Belgie
a Francie**

**16. června 1940:
Philippe Pétain
předsedou vlády**

**18. června 1940:
Výzva generála de
Gaulla**

**22. června 1940:
Francouzsko-
německé příměří**

**2. března 1941:
Přísaha z Kufry**

**16.-17. července
1942: Deportace na
Zimní velodrom**

velodrom. Policisté a četníci tehdy zatkli 13 000 Židů včetně 4 000 dětí, o které nacisté oficiálně neprojeví zájem. Všichni byli transportováni do nacistických vyhlazovacích táborů. Vrátilo se jich jen několik desítek. 23. října 1942 Britové v čele s generálem Montgomerym u El-Alameinu (Egypt) odrazili útok maršála Rommela, velitele Afrikakorpsu. Po této první porážce, kterou umožnil odpor francouzské brigády u Bir Hakeimu (Libye), Němci už jen ustupovali, až do konečné kapitulace. 8. listopadu 1942 se britské a americké jednotky vylodily v severní Africe. 11. listopadu 1942 se Němci pomstili překročením demarkační linie, oddělující od vyhlášení příměří okupovanou Francii od tzv. *Svobodné Francie*. Vichistická vláda ztratila svou zdánlivou nezávislost. 17. května 1944 zlomili Maročané pod velením generála Juina na svazích Monte Cassina mezi Neapolí a Římem německý odpor a umožnili Spojencům dále postupovat Itálií. Jednalo se o hlavní vojenský počín vojsk Svobodné Francie. 6. června 1944 se v Normandii vylodili Spojenci. Tento den je označován jako *Nejdelší den* nebo také *Den D*.

Tváří v tvář nepřízni osudu okupační vojska přitvrdila. 9. června 1944 příslušníci SS divize jménem *Das Reich* oběsili 99 rukojmích na balkonech v městě Tulle v departementu Corrèze. Následujícího dne vojáci téže divize povraždili 642 obyvatel obce Oradour-sur-Glane. 15. srpna 1944 se Spojenci vylodili v Provence. Po vylodění na Sicílii a v Normandii se jednalo již o třetí vylodění. Po boku Anglosasů bojovalo pod velením generála de Lattre de Tassigny i 120 000 Svobodných Francouzů (včetně mnoha vojáků z kolonií).

25. srpna 1944 v 15:30 přijal generál Leclerc od okupačních vojsk hlavního města kapitulaci a Paříž tak byla osvobozená. Když 8. května 1945 konečně utichly zbraně, Německo a velká část Evropy zůstaly v troskách. Na celém světě se napočítalo zhruba 50 až 60 milionů obětí, většinou civilistů: odbojářů, deportovaných, obětí šoa (genocidy Židů) či obětí bombardování měst.

**23. října 1942:
Vítězství u El-
Alameinu a Bir
Hakeimu**

**6. června 1944:
Vylodění
v Normandii**

**10. června 1944:
Masakr v Oradour-
sur-Glane**

X

Konjunktura a následující období

(1944–2005)

Po skončení druhé světové války nedávali odborníci a ekonomové Evropě do budoucna mnoho nadějí, ale navzdory všem předpokladům zachvátila Evropu, zejména pak Francii, ohromná chuť do života. Na počátku 60. let se zvýšila porodnost na téměř tři děti na rodinu, což je dvakrát víc než v případě předcházející generace (a víc než v Alžírsku nebo Íránu začátkem 21. století). Nové francouzské rodiny byly stabilní a motivované snahou zajistit svým dětem dobré životní podmínky. Hospodářský růst dosáhl nebývalé úrovně: +4 až 6 % ročně. Francie se rozloučila se svou koloniální minulostí, intenzivně modernizovala průmysl a zahájila evropskou integraci.

Generál de Gaulle ani nečekal na německou kapitulaci a převzal vládu nad republikou. Hlavní nacističtí kolaboranti byli souzeni a někteří z nich odsouzeni k trestu smrti. 16. ledna 1945 byly znárodněny továrny Renault kvůli obvinění majitele z kolaborace. V komunálních volbách, které se konaly 29. dubna 1945, měly francouzské ženy poprvé možnost volit. Nicméně 8. května 1945, v den kapitulace Německa, museli vojáci v Sétifu a některých dalších alžírských městech násilně potlačit spontánní demonstrace muslimů volajících po samostatnosti. 21. října 1945 bylo zvoleno Ústavodárné shromáždění, v němž dominovaly strany PCF (komunisté), SFIO (socialisté) a MRP (křesťanství demokraté). Předložilo zemi první návrh ústavy, který byl ovšem 5. května 1946 velkou většinou shozen ze stolu. Druhé shromáždění bylo zvoleno 2. června a jeho návrh ústavy byl schválen v referendu 13. října. 20. ledna 1946 opustil de Gaulle vládu, neboť si přál spíše prezidentský než parlamentní systém. 16. ledna 1947 volební kolegium zvolilo šedesátitříletého Vincenta Auriola za prvního prezidenta čtvrté republiky.

19. prosince 1946 na výzvu Ho Či Minovy vietnamské komunistické strany povstal lid v Tonkinu a tím odstartovaly koloniální osvobozené války. 29. března 1947 vypukla vzpoura i na Madagaskaru. Byla však ještě v zárodku brutálně potlačena. Po rozdělení Evropy železnou oponou se Francie bez váhání připojila k západnímu proamerickému táboru a 27. července 1949 vstoupila do NATO. Usmířila se také s Německem (západním), když ho 9. května 1950 na podnět Jeana Monneta a Roberta Schumana přijala do Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO).

Po pádu opevněného tábora u Dien Bien Phu, ke kterému došlo 7. května 1954, ukončil předseda vlády Pierre Mendes France válku v Indočíně. Na Ženevské konferenci konané od 26. dubna 1954 se účastníci usnesli na stažení francouzských vojsk a rozdělení Vietnamu. 1. listopadu 1954 ovšem alžírští bojovníci za nezávislost z politické strany FLN zahájili boj za odtržení Alžírsku od Francie. Byl to *krvavý svátek Všech svatých*. 20. srpna 1955 na jejich popud odstartovaly ve městě

8. května 1945:
Nepokoje v Sétifu

20. ledna 1946:
De Gaulle odchází!

14. října 1946:
Vznik čtvrté republiky

1946: Indočínská válka

1950: Založení ESUO

1954: Ženevská konference

1955: Nepokoje ve

Philippeville smrtonosné nepokoje. Paříž v té době udělila plnou nezávislost Maroku (2. března 1956) a Tunisku (20. března 1956).

Když 26. července 1956 egyptský prezident Násir ze solidarity s alžírskými bojovníky za nezávislost znárodnil Suezský průplav, Francouzi a Britové pod záminkou ochrany průplavu 5. listopadu 1956 zorganizovali leteckou operaci v Port Saidu. Pod společným nátlakem Sovětů a Američanů se nicméně museli téměř okamžitě stáhnout. Vzhledem k tomu, že FLN v hlavním městě Alžíru páchala atentáty naslepo, nechala vláda Guye Molleta generálu Massuovi a jeho výsadbkářům 7. ledna 1957 volnou ruku, aby Alžír od povstalců vyčistili. Novináři a intelektuálové však velmi rychle odsoudili jejich mučící praktiky.

25. března 1957 podepsalo šest západoevropských zemí včetně Francie dvě Římské smlouvy, z nichž jedna byla zakládající listinou Evropského hospodářského společenství, předchůdce dnešní Evropské unie.

Neustálé nepokoje v Alžírsku čtvrtou Francouzskou republiku udolaly. 13. května 1958 se Alžířané evropského původu obrátili na generála de Gaulla s žádostí o zachování francouzské nadvlády v zemi. 30. května 1958 prezident republiky René Coty generála požádal o sestavení vlády. 28. září 1958 ve Francii proběhlo referendum o nové ústavě. Obyvatelé afrických kolonií zároveň hlasovali o své budoucnosti a obyvatelé Guineje, kteří na popud Sékou Tourého požádali o nezávislost, se hned 2. října 1958 osamostatnili. 21. prosince 1958 volební kolegium složené z poslanců a dalších volených představitelů zvolilo Charlese de Gaulla za prezidenta republiky na dalších sedm let. 28. prosince 1958 byl vytvořen tzv. *nový frank*, který byl součástí ekonomické reformy vypracované Jacquesem Rueffem s plnou podporou ministra financí Antoina Pinaye. 1. ledna 1960 získal nezávislost mírovou cestou Kamerun a po něm i Togo. 26. června 1960 se osamostatnil i Madagaskar a následující měsíc také další francouzské kolonie západní a subsaharské Afriky.

16. září 1961 se generál de Gaulle v televizním prohlášení poprvé zmínil o principu sebeurčení Alžířanů. V noci z 21. na 22. dubna 1961 se bývalí francouzští generálové pokusili vyburcovat vojáky v Alžírsku a tzv. *Pieds-noirs* (doslova *Černé nohy*, francouzské usídlence původem z Alžírsko) v zoufalé snaze udržet Alžírsko pod nadvládou Francie. Dnes to označujeme termínem *alžírský puč*. Demonstrace, kterou 17. října 1961 večer v centru Paříže organizovala FLN, aby odsoudila policejní opatření, skončila krveprolitím. 18. března 1962 byly podepsány Evianské dohody. Následujícího dne bylo v poledne uzavřeno příměří, které ukončilo osm let trvající Alžírskou válku. 5. července 1962, dva dny po vyhlášení nezávislosti Alžírsko, byli v Oranu rozlíceným davem zmasakrováni Evropané, kteří ještě neodešli. Počet obětí se odhaduje na 3 000. 22. srpna 1962 došlo k bombovému útoku na generála de Gaulla na pařížském předměstí Petit-Clamart. Generál využil emocí, které otráslly zemí, a přišel s návrhem přímé volby prezidenta republiky namísto nepřímé. Tím konečně dosáhl prezidentského systému, který si pro Francii vždy přál.

22. ledna 1963 byla v Paříži v Elysejském paláci uzavřena smlouva o francouzsko-německém přátelství, která posvětila sblížení těchto

Philippeville

1956: Nezávislost Maroka a Tuniska

1956: Suezská krize

1957: Bitva o Alžír

1957: Římské smlouvy

1958: Návrat de Gaulla k moci, vznik Páté republiky

1961: Alžírský puč a demonstrace 17. října

1962: Evianské dohody

1963: Smlouva o francouzsko-

bývalých nepřátel. Podepsali ji generál de Gaulle a německý kancléř Konrad Adenauer. 19. prosince 1964 byl do Pantheonu převezen popel Jeana Moulina. 18. března 1967 ztroskotal v Lamanšském průlivu ropný tanker *Torrey Canyon*. Tato první katastrofa v podobě *ropné skvrny* odstartovala ekologická hnutí, ale globální oteplování ještě nebylo rezonujícím tématem.

3. května 1968 policie násilně evakuovala 500 studentů, kteří obsadili Sorbonnu. Na pařížském *boul'Mich (Boulevard Saint-Michel)* v Latinské čtvrti vyrostly barikády. 13. května 1968, v den desátého výročí návratu de Gaulla k moci, Francie vyšla do ulic, aby proti němu demonstrovala. Ke studentům se přidal i pracující lid a situace se zklidnila teprve koncem měsíce. Charles de Gaulle nakonec odstoupil 28. dubna 1969, den po neúspěšném referendu. Zemřel následujícího roku, dne 9. listopadu 1970, v Colombey-les-Deux-Eglises (v departementu Haute-Marne). 15. června 1969 ho v prezidentském úřadu vystřídal bývalý předseda vlády Georges Pompidou. Georges Pompidou zemřel 2. dubna 1974 ve věku 63 let. Tou dobou také ve Francii skončilo období tzv. *Trente Glorieuses (Třicet slavných let)*. Západní svět se začal potýkat s výrazným poklesem porodnosti a brutálním zpomalením hospodářského růstu, které ještě zhoršila ropná krize vyvolaná Jomkippurskou válkou (v říjnu 1973).

**německém
přátelství**

**1968: Květnové
události**

**1969: De Gaullova
demise**

**1973: Konec
*Třiceti slavných let***

**1974: Smrt
prezidenta
Pompidou**

2. KOMENTÁŘ

2.1 PŘEKLADATELSKÁ ANALÝZA

První fází překladatelského procesu by měla být důkladná analýza výchozího textu. Té se budu věnovat v první části komentáře. Analýzou originálního textu se zabývalo již mnoho autorů. Já budu vycházet především z modelu Christiane Nordové (1991, s. 39–130), který představila v práci *Text analysis in translation*. Nejprve se budu věnovat vnětectovým faktorům, které ovlivňují komunikační situaci a určují komunikační funkci textu, následně vnitrotextovým faktorům, tedy textu samotnému (například tématu, obsahu či lexiku). Kromě toho využiji poznatky z modelů Aleny Tionové a Jiřího Levého.

2.1.1 VNĚTEXTOVÉ FAKTORY

2.1.1.1. AUTOR/VYSILATEL

V některých případech rozlišujeme autora a vysilatele, v jiných se jedná o tutéž osobu. Pokud je rozlišujeme, vysilatel je ten, kdo zadá napsání textu, v tomto případě by jím bylo francouzské vydavatelství *Flammarion*. To přišlo v roce 1994 s novým konceptem – kolekcí brožurek o nejrůznějších tématech za cenu pouhých 10 franků. O deset let později už kolekce obsahovala na 1000 titulů a stala se velmi oblíbenou u mnoha čtenářů. Právě do ní spadá mnou překládaný text. Kolekce nese název *Librio*, která se dále dělí další řady a jednou z nich je právě řada *Mémo*, která se zaměřuje na vzdělávání a do které spadá můj výchozí text.

Autorem textu je francouzský autor a novinář André Larané, který vystudoval historii v Toulouse a inženýrství v Lyonu. V roce 2004 založil vydavatelství *herodote.net*, které je zároveň webovou stránkou plnou dějepisných informací a zdrojů ke studiu. *Herodote.net* byla vůbec první dějepisnou stránkou ve francouzském jazyce.

2.1.1.2 AUTORŮV ZÁMĚR

Jak píše sám autor v předmluvě, jeho záměrem je připomenout čtenářům hlavní data a události francouzské historie, a to od samých počátků Galie až do roku 2005. Komentuje také fakt, že historie bývá v některých kruzích stále brána jako něco nedůležitého a potřebného jen pro studium, nikoli jako něco, z čeho se můžeme i dnes poučit a co by nám mohlo být stále k užítku. I proto se rozhodl napsat tuto útlou příručku, ve které předkládá průřez francouzskou historií a snaží se vše zasazovat do kontextu a poukázat na to, že historie je i dnes důležitá a můžeme se z ní poučit.

2.1.1.3 ADRESÁT

Adresátem výchozího textu je široká neodborná veřejnost, která se chce ve stručné podobě dozvědět o tématu francouzské historie nebo si nejdůležitější data a události připomenout. Text není psán složitým jazykem, ale naopak velice přístupným a, lze-li toto slovo použít, čtivým. Zároveň se ale autor obrací na čtenáře, který je schopen si případné další informace a podrobnosti dohledat, jelikož je text psán velmi svižným a zkratkovitým způsobem, autor se neuchyluje k přílišnému vysvětlování.

2.1.1.4 MÉDIUM

Text napsal autor pro vydavatelství *Flammarion* v rámci edice *Librio*. Ta se dělí do čtyř řad – *Littérature*, *Mémo*, *Documents* a *BD, Loisir et Pratique*. První dvě řady jsou nejrozsáhlejší, *Littérature* obsahuje okolo 260 knih a *Mémo* přibližně 125. Řada *Mémo* se zaměřuje na vzdělávání, a právě v rámci této řady byl můj výchozí text vydán. Jednou z důležitých charakteristik celé této edice je její velmi příznivá cena. Pohybuje se od 2 do 5 euro za výtisk, tím si zakládá na dostupnosti pro téměř kohokoliv. Edice se také z velké části zaměřuje na mládež a studenty, kterým zpřístupňuje obsáhlá témata v redukované a zjednodušené podobě, dále například nabízí podklady k literárním rozborům či pedagogické pomocné publikace.

2.1.1.5 MÍSTO

Text vznikl v roce 2008 ve Francii. Místo je v tomto případě tedy poměrně důležitým vnětextovým faktorem, vzhledem k tomu, že kniha pojednává o francouzské historii a je adresována francouzským čtenářům. Ovlivňuje to samozřejmě celkové pojetí textu, kdy autor předpokládá minimálně základní znalost nejdůležitějších historických dat, událostí, aktérů a podobně. Celkově lze říct, že problém reálií je v tomto typu textu jedním z nejvýraznějších úskalí, se kterými se překladatel při převádění komunikátu do jiné kultury potýká, podrobněji se tím ale budu zabývat v dalších částech komentáře.

2.1.1.6 ČAS

Jak jsem již uváděla výše, text vznikl v roce 2008. Co se tedy například konvencí žánru, dobového lexika a stylu týče, je možné text považovat za aktuální a v tomto ohledu by neměl u překladu nastat problém. Výhodou historických textů dále je, že data a fakta se nemění, může se měnit interpretace, ale tento text má funkci spíše informativní a nezabíhá příliš do vysvětlování či spekulací. Jediné úskalí, lze-li to tak říct, by tedy mohla být nejmodernější historie. Starší příručky označí za moderní dobu období, které již z našeho pohledu moderní není. Tento text končí rokem 2005, v poslední části textu by tedy mohla vyvstat otázka, jak

převádět určité časové údaje, mého textu se to nicméně netýká, jednak proto, že se jedná stále o velmi čerstvou historii, tudíž i dnes o ní mluvíme podobně, a zároveň z toho důvodu, že od konce 20. století jsou zbývající léta v knížce popsána pouze v pár větách, tudíž ani nebyl příliš prostor na problematiku pasáže.

2.1.1.7 MOTIV

Určit motiv vzniku textu je poměrně složitý úkol, pokud není veřejně známý či se neznáme osobně s autorem textu. Motiv vzniku lze tedy spíše odhadovat. Nejpravděpodobněji byl ale autor k sepsání brožury vyzván nakladatelem jakožto spisovatel a novinář píšící o historii.

2.1.2 VNITROTEXTOVÉ FAKTORY

2.1.2.1 TÉMA A OBSAH

Jedná se o populárně-naučnou publikaci. Tématem komunikátu jsou francouzské dějiny. Z názvu příručky, tedy *Velká data francouzské historie*, by se mohlo zdát, že se jedná u pouhý výpis nejdůležitějších dat, nicméně podnadpis *Historie jako román* uvádí formu textu na pravou míru, jedná se totiž o souvislý text snažící se vyprávět dějepisná fakta románovou formou.

K překladu jsem si vybrala část začínající rokem 1848 a končící obdobím období tzv. *Trente Glorieuses* a smrtí prezidenta Pompidou v roce 1974. Autor nás nicméně v knize provází už od samých počátků dění na francouzském území.

K popularizačním textům bych ráda uvedla citaci z publikace *Stylistická analýza českých a francouzských textů*: „Texty zaměřené popularizačně bývají založeny na strategické vágnosti, tj. záměrné nepřesnosti, obsahují i vyjádření, která nejsou přísně vědecká, nýbrž mohou být i obrazná. Jejich charakteristickým rysem je autorovo navazování na společné znalosti (s předpokládaným čtenářem).“ (Brunel, Šotolová, 2012, s. 9) Zdůraznila bych nyní strategickou vágnost, tj. záměrné nepřesnosti. I vzhledem k románovému pojetí je tento text dobrým příkladem. Autor samozřejmě uvádí pravdivé informace a fakta, ale při čtení by se mohlo zdát, že kolikrát upřednostnil (když použiji tento neodborný výraz) *čtivost* textu před dovysvětlením některých informací a jistotou toho, že čtenář opravdu dobře porozumí.

2.1.2.2 PRESUPOZICE

Ačkoliv presupozice patří mezi vnitrotextové faktory, souvisí úzce s autorem, a především adresátem textu. Jedná se totiž o veškeré informace, jejichž znalost autor (vysílatel) u adresáta předpokládá. U překladu je velmi zásadní uvědomit si presupozice jak výchozího,

tak cílového adresáta, pravděpodobně se totiž budou do určité míry lišit, vzhledem k různosti kultur. V mém případě bude toto jeden z zásadních problémů při překládání, originální text je totiž o francouzské historii a je určen pro francouzského čtenáře, který již nějaké povědomí o dějinách své země má, kdežto běžný český čtenář (nezaměřený na francouzskou kulturu) toho o francouzské historii ví spíše velmi málo, tudíž se bez dovysvětlení bude pravděpodobně ztrácet nebo bude muset informace sám dohledávat. Více se ale tomuto překladatelskému problému budu věnovat v jiné kapitole. Vráťím se ještě k francouzskému, tedy výchozímu čtenáři. Dovolím si zde ještě jednou uvést výše zmiňovanou citaci z publikace *Stylistická analýza českých a francouzských textů*: „Texty zaměřené popularizačně bývají založeny na strategické vágnosti, tj. záměrné nepřesnosti, obsahují i vyjádření, která nejsou přísně vědecká, nýbrž mohou být i obrazná. Jejich charakteristickým rysem je autorovo navazování na společné znalosti (s předpokládaným čtenářem).“ (Brunel, Šotolová, 2012, s. 9) Tentokrát bych chtěla zdůraznit ono autorovo navazování na společné znalosti se čtenářem, kterému je text určen. Tato publikace toho může být totiž krásným příkladem. U čtenáře originálního textu autor předpokládá společné, alespoň základní, povědomí o francouzské historii a v podstatě (implicitně) požaduje stejné zázemí, tedy francouzskou kulturu jako takovou. V jinak pojaté publikaci tohoto typu (nebo například v textu o světových dějinách) by nemusely chybějící historické znalosti čtenáři ani tolik chybět – data a události by mu (i českému čtenáři přeloženého textu) poskytly minimálně hrubý přehled toho, co se v historii postupně událo a v případě zájmu by si další podrobnosti sám mohl dohledat. André Larané text ale cílí přímo na francouzského čtenáře, a tudíž se často vyjadřuje poměrně zkratkovitě, obrazně, pro zcela neznalého čtenáře trochu nesrozumitelně či nejasně. Použiji zde jako příklad jeden úsek, ačkoliv by pasáží šlo uvést samozřejmě mnohem více. Jde o část z konce 19. století, ve které je řeč o francouzském protektorátu nad Vietnamem.

Le 25 août 1883, par le traité de Hué, la France étend son protectorat à l'ensemble du Viêt Nam. L'annonce du « désastre de Lang-son » (le repli d'une troupe française face à des irréguliers chinois) vaut à Jules Ferry d'être surnommé « Ferry-Tonkin » et, le 30 mars 1885, une immense manifestation devant le Palais-Bourbon (la Chambre des députés) l'écarte définitivement du pouvoir. (Larané, 2008, s.77)

Čtenář neznající francouzskou historii například neporozumí tomu, proč je „katastrofa u Lang Sonu“ v uvozovkách, kde vůbec Lang Son je, co se tam odehrálo, a také nepochopí, proč se Ferrymu začalo říkat „Ferry-Tonkin“, protože pravděpodobně neví, že protektorát nad Vietnamem nesl právě název Tonkin. To vše je potřeba zohlednit při přemýšlení nad adresátem

originálního textu a nad tím, co vše od něj autor očekává. Publikaci předkládá inteligentnímu a pozornému čtenáři, znajícím již nějakým způsobem francouzskou historii a schopnému si další informace bez problému dohledat. Zároveň se ale jedná o publikaci populárně-naučnou, tudíž nelze předpokládat odborného adresáta, což je patrné i z rozsahu příručky a nekomplikovanému stylu, jakým je psána.

2.1.2.3 VÝSTAVBA TEXTU A NONVERBÁLNÍ PRVKY

Celá publikace je rozdělena do úvodu a následně deseti kapitol. Každá kapitola popisuje určitou periodu v dějinách Francie. Já jsem si k překladu zvolila tři závěrečné, tedy: *La France épanouie (de 1848 à 1914)*, *Génération sacrifiée (de 1914 à 1944)* a *L'embellie et au-delà (de 1944 à 2005)*. Každá kapitola začíná krátkým úvodem, který shrnuje dané období a vyzdvihuje nejpodstatnější charakteristiky. Po straně podél hlavního textu za čarou jsou krátké poznámky, které vždy datem a pár slovy shrnují kratší úsek, například odstavec. Celý text tedy provází časová osa, podle které se čtenář může lépe orientovat. Název knihy – *Les grandes dates de l'histoire de France* – by šlo chápat i tak, že odkazuje právě na tuto časovou linku, která propojuje celou publikaci.

Z nonverbálních prvků (např. fotografie či ilustrace) text neobsahuje vůbec žádné. Jediným takovým by mohla být obálka knihy, která zobrazuje postavy vystupující z otevřené knihy. Jedná se o kardinální osobnosti francouzské historie, najdeme mezi nimi například Johanku z Arku, Napoleona Bonaparte či kardinála Richelieu.

2.1.2.4 LEXIKUM

Vzhledem k tomu, že se jedná o funkční styl *odborný*, najdeme i v textu určitou škálu odborných výrazů a termínů. Konkrétněji ale text spadá pod styl *populárně naučný*, kdy se komunikáty obracejí k zájemcům, kteří nemají odborné poznatky z daného oboru, čemuž se podřizuje jak výběr faktů, tak i forma zpracování, která se beletrizuje. I toho se drží autor textu, jak sám předkládá v podnadpisu *Historie jako román*. Dle Encyklopedického slovníku češtiny zobecňuje popularizační styl texty s odbornou tematikou a zpracovává je publicistickým způsobem. Uvedla bych ještě definici populárně-naučného stylu z francouzské publikace: „*On définit habituellement la vulgarisation scientifique comme le fait d'adapter un ensemble de connaissances scientifiques et techniques de manière à les rendre accessibles à un lecteur non spécialiste*“ (Thouin, 2006, s. 1). Podle autora tedy tento styl zpřístupňuje odborné znalosti neoborné veřejnosti. I tak je tomu u mnou překládaného textu. Výběr lexika odpovídá tomuto záměru – autor volí přístupné a nepřiliš odborné vyjadřování, ač se určité terminologii samozřejmě nevyhne, například z oblasti práva a zákonů. Zde bych navázala sémantickými

poli, která v textu převažují, jsou jimi například – mezinárodní vztahy; politika; válka; právo a zákon; geografie. Dále je text velmi zahuštěný vlastními jmény, protože popisuje mnoho bitev, konferencí, událostí, osobností či geografických míst – dá se předpokládat, že toto bude jeden z překladatelských problémů, jelikož bude vždy potřeba dohledat správný český ekvivalent, což to může být v některých případech problematické. I z názvu knihy (*Les grandes dates de l'histoire de France*) je zřejmé, že text obsahuje spoustu dat, ve většině případů na den konkrétních. Už na první pohled při otevření knihy vidíme, že je jimi text opravdu zahuštěn. Dále najdeme v textu nemálo přezdívek, které bude dále potřeba v překladu řešit (např. *Ferry-Tonkin* či *Loulou*). Beletrizaci můžeme v textu vidět například v expresivitě, kterou autor poměrně hojně používá. Uvedu dva příklady:

Des nuages apparaissent dans les années 1870 : montée des nationalismes, grande dépression économique... mais ils n'altèrent pas l'optimisme des Européens, en particulier des Français, et leur fois dans le progrès, la science et la supériorité de leur civilisation. (s. 71)

Au tournant de la décennie, la France du second Empire baigne dans la prospérité. (s. 74)

2.1.2.5 SYNTAX, SUPRASEGMENTÁLNÍ PRVKY

Ze syntaktického hlediska převažují souvětí, zpravidla poměrně informačně zahuštěná. To bych odůvodnila tím, že do velmi úzké publikace bylo třeba vměstnat průřez celou francouzskou historií. Francouzština si v delších větách pomáhá pomocí nominálních konstrukcí či přechodníků, v češtině by ale jejich použití v tomto případě působilo příznakově, dle mého názoru je tedy bude potřeba dělit na samostatné věty. Jako příklad zde uvedu toto francouzské souvětí: *Le 17 novembre 1869, la France, par la grâce de Ferdinand de Lesseps, s'honore d'inaugurer le canal de Suez et le 8 mai 1870, un plébiscite approuve massivement la nouvelle orientation libérale du régime.* (s. 75) Souvětí obsahuje spoustu důležitých informací a podle mě by v češtině vyznělo v této podobě poměrně krkolomně, proto bude lepší jej rozdělit na více částí.

Se syntaxí úzce souvisí i suprasegmentální prvky textu. Francouzština je využívá více než čeština, při překladu tedy bude třeba brát v potaz především úzus českého populárně-naučného textu a frekvenci i funkci těchto prvků. Autor je využívá i v rámci vyjadřování expresivity v textu. Uvedu pár příkladů:

Le 2 mars 1848, un décret réduit d'une heure la journée de travail. Sa durée tombe à... dix heures à Paris et onze en province. – Tuto větu uvádím kvůli použití tří teček, které v tomto případě nesou značnou míru expresivity.

Le 15 avril 1900, Paris quitte le XIXe siècle avec la plus grande exposition universelle jamais organisée en France. Sont construits pour l'occasion le pont Alexandre III, le Grand Palais et le Petit Palais ainsi que les gares d'Orsay, des Invalides et de Lyon. – Tento příklad uvádím kvůli netradiční konstrukci na začátku druhé věty, která nezačíná podmětem, jak je ve francouzštině běžné a správné, ale přísudkem.

2.1.3 FUNKCE TEXTU

Z celkové analýzy *vnětextových* i *vnitrotextových* faktorů můžeme určit hlavní funkce textu. Vycházím z modelu jazykových funkcí podle Romana Jakobsona, který ve svém textu *Lingvistika a poetika* rozlišil 6 složek komunikace, ze kterých následně vychází 6 jazykových funkcí: referenční (kontext), poetická (sdělení), expresivní (mluvčí), konativní (adresát), fatická (komunikační kanál) a metalingvistická (kód).

V této publikaci převládá bezesporu funkce referenční, orientovaná na kontext. Autor předkládá fakta, jeho cílem je informovat čtenáře o událostech. Okrajově se v textu vyskytuje i funkce expresivní, jak jsem již uváděla v lexikální i stylistické rovině. Z určitého pohledu by šlo říci, že text obsahuje i funkci konativní – vzhledem k tomu, že se jedná o populárně-naučný text, musí autor podávat odborné informace trochu zjednodušenou formou, v tomto významu tedy bere ohled na čtenáře a občas mu podá i nějakou vysvětlivku. Přítomnost konativní funkce by šla ale zpochybnit. Co se týče ostatních Jakobsonových funkcí, v textu se nevyskytují.

2.2 PŘEKLADATELSKÁ METODA A FIKTIVNÍ ZADÁNÍ

Před samotným překladem je potřeba si kromě analýzy určit také fiktivní zadání, a tedy fiktivního čtenáře. Publikace, jejíž část budu překládat, je populárně-naučná, ale zároveň cílená na francouzské čtenáře znalé už nějakým způsobem francouzskou historií. Dovolila bych si říci, že ideálním příjemcem originálního textu je čtenář, který se minimálně kdysi o dějinách Francie učil ve škole a přečtením této příručky si vše připomene, propojí a určitě se i něco nového dozví. To vše je potřeba zohlednit při určování fiktivního příjemce překladu, nicméně je nutné vzít v potaz jiné cílové kulturní prostředí, které je u této publikace klíčové.

Pokud bych se rozhodla pro takového českého čtenáře, který je obecně zvědavý, bystrý, rád se učí novým poznatkům a má i třeba o něco větší zájem o obecnou historii než jiní čtenáři, musela bych i přes poslední charakteristiku dodávat spoustu vysvětlivek, upřesnění, či v některých

případech zjednodušení. Při přemýšlení nad fiktivním čtenářem jsem došla k závěru, že tento postup by už znamenal spíše lokalizaci, což rozhodně není můj záměr. Zároveň ale nelze nebrat českého čtenáře v potaz vůbec a překládat vše tak, jak by to bylo srozumitelné jen pro francouzského. Určila jsem tedy cestu mezi těmito dvěma řešeními. Ideální čtenář mého přeloženého textu bude nejen zvědavý a bystrý, ale zároveň bude mít již povědomí o francouzské historii a případné další informace si bude schopen bez problému dohledat. Ideálním čtenářem je tedy například absolvent francouzského gymnázia či vysoké školy zaměřené na francouzský jazyk nebo čistě nadšenec do francouzské kultury. Je mi bohužel jasné, že tímto jsem fiktivní příjemce poměrně ohraničila, nicméně to vidím jako nejlepší řešení, pokud se nechci uchýlovat k nemístným vysvětlivkám a vsuvkám. Bez nich se překlad samozřejmě ani tak neobejde, ale chtěla bych se držet jen nejnütnější explicitace.

Po vyjasnění překladatelské analýzy a fiktivního čtenáře jsem si určila překladatelskou metodu. Řídila jsem se především analýzou a teorií překladu Jiřího Levého popsané v knize *Umění překladu*. Podle Levého je cílem překladatelovy práce zachovat, vystihnout, sdělit původní dílo, nikoli vytvořit dílo nové, cíl překladu je reprodukční. V překladu jsem se řídila normou reprodukční a normou uměleckou. Tento princip nazývá Levý dvojí normou v překladu (Levý 1988, 88). Podle Levého bývá reprodukce originálu tím přesnější, čím tvořivější je hledání ekvivalentů. Toto hledání musí ovšem probíhat v jistém rámci – překlad by měl na čtenáře působit jako originál, je ale potřeba počítat s jinou perspektivou a jinými znalostmi u čtenáře překladu, jak jsme si již ukázali v předchozích kapitolách. Při překládání je třeba zachovat jisté aspekty výchozího textu. Takovými aspekty jsou podle Levého elementy invariabilní (Levý 1983, 24). Naproti nim jsou elementy variabilní. V mém případě je invariabilním prvkem originálu, který bylo potřeba při překladu zachovat, především denotativní význam. To souvisí se zachováním jazykových funkcí originálu, kterou je v mém případě primárně funkce referenční, při překladu jsem se tedy snažila zachovat především informační hodnotu.

2.3 PŘEKLADATELSKÉ PROBLÉMY

Při překladu jsem se setkala s různými překladatelskými problémy, v této kapitole ukážu na konkrétních případech, jak jsem postupovala při řešení. Originál označím písmenem *O*, vlastní překlad písmenem *P*.

2.3.1 REÁLIE A ZAUŽÍVANÁ SPOJENÍ

Reálie pro mě představovaly klíčový problém při překládání. Jak už jsem psala výše, originální text počítá s francouzským čtenářem znalým francouzské historie a kultury. Mnohokrát jsem tedy stála před otázkou, zda českému čtenáři přidávat vysvětlivky, do jaké míry, případně jak vyjádření zobecnit. Nebylo to pro mě vůbec jednoduché a už při analýze jsem si musela určit fiktivního čtenáře takového, který se o francouzské prostředí a kulturu minimálně nějakým způsobem sám zajímá. Uvedu nyní několik příkladů a ukáži, jak jsem si s nimi nakonec poradila.

1. O: L'annonce du « *désastre de Lang-son* » (le repli d'une troupe française face à des irréguliers chinois) vaut à Jules Ferry d'être surnommé « *Ferry-Tonkin* » et, le 30 mars 1885, une immense manifestation devant le Palais-Bourbon (la Chambre des députés) l'écarte définitivement du pouvoir. (s. 77)

P: Oznámení o domnělé katastrofě u Lang Sonu, kde došlo ke stažení francouzské jednotky před čínskými nepravidelnými jednotkami, vyneslo Julesu Ferrymu přezdívku „Tonkiňan“ a 30. března 1885 byl po masové demonstraci před Bourbonským palácem (poslaneckou sněmovnou) definitivně odvolán.

V této větě jsem řešila hned několik problémů. V první řadě onu přezdívku « *Ferry-Tonkin* », dále výraz v uvozovkách « *désastre de Lang-son* » a v neposlední řadě označení *irréguliers chinois*. Pro schopnost přeložit srozumitelně tuto větu jsem musela sáhnout do jiných zdrojů a načíst, co přesně se vlastně odehrálo a co jednotlivé výrazy mají označovat. Název Tonkin ve Ferryho přezdívce odkazuje na francouzský protektorát nad Vietnamem. Přezdívku „Tonkiňan“ jsem nakonec převzala z *Dějin Francie* od Adrého Mauroise (1994, s. 405). Lámala jsem si hlavu také nad tím, proč je « *désastre de Lang-son* » v uvozovkách, k řešení mi nejvíce pomohla anglická wikipedie, kde se píše: *While the retreat from Lạng Sơn was in progress, there were wild rumours in France that the 2nd Brigade had been routed and had suffered appalling casualties. These rumours stubbornly refused to go away, and in time a legend was born, of 'the Lạng Sơn disaster', which would persist for decades. As late as 1937, one French historian wrote: 'Even today, a half-century after these events, the name of this small and unremarkable town evokes in French ears the memory of a great battle lost.'*¹ Ve Francii se tedy rozmohla nepravdivá zvěst, že došlo k drtivé porážce francouzského vojska a o události se mluvilo jako o katastrofě u Lang Sonu, ačkoliv šlo tedy spíše o „katastrofu“. Poslední nejasností v této větě byl pro mě výraz *irréguliers chinois*, respektive především samotné podstatné jméno

---

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Retreat_from_L%E1%BA%A1ng_S%C6%A1n

irréguliers. Pravděpodobně by toto vojsko mohlo odkazovat na *Armádu černé vlajky*, ale té odpovídá francouzský výraz *Pavillons noirs*, tudíž jsem se nechtěla uchýlovat k domýšlení a doplňování informací, které v originálním textu nejsou. Nakonec jsem se poradila se spolužačkou studující historii a rozhodla se pro překlad jako *čínské nepravidelné jednotky*.

2. O: Napoléon III est pris de court par l'irruption de la Prusse sur la scène européenne et sa victoire sur l'Autriche à Sadowa (1866), lourde de menace. (s. 75)

P: Napoleona III. zaskočil nástup Pruska na evropskou scénu a jeho vítězství nad Rakouskem u Hradce Králové (1866), které představovalo velkou hrozbu.

Tento příklad uvádím spíše ze zajímavosti kvůli překladu *à Sadowa* jako *u Hradce Králové*. Jedná se o tutéž bitvu, ale pro českého čtenáře je toto označení známější, ačkoliv by šlo použít i ekvivalent *bitva u Sadové*.

3. O: Dans la nuit du 21 au 22 avril 1961, d'anciens généraux français tentent de soulever les militaires stationnés en Algérie et les Pieds-noirs, dans un effort désespéré pour maintenir l'Algérie à l'intérieur de la République française. (s. 88)

P: V noci z 21. na 22. dubna 1961 se bývalí francouzští generálové pokusili vyburcovat vojáky v Alžírsku a tzv. *Pieds-noirs* (doslova *Černé nohy*, tedy francouzské usídlence původem z Alžírsku) v zoufalé snaze udržet Alžírsko pod nadvládou Francie.

V tomto souvětí jsem řešila, jak pojmout překlad francouzského označení *Pieds-noirs*, nechtěla jsem ho nechat ani takto samostatně ve francouzštině, ale ani se uchýlit pouze k českému výrazu *Černé nohy*, které vyzní samo o sobě pro českého čtenáře poněkud příznakově a málokterý ho bude v této podobě znát. Rozhodla jsem se nakonec uvést obojí a dodat stručné vysvětlení, že se jedná o francouzské usídlence pocházející z Alžírsku.

2.3.2 KATEGORIE ČASU

Dalším překladatelským problémem, který se ale po ověření českého úzu dal (na rozdíl od reálií) poměrně snadno vyřešit pro celý text, je kategorie času. Publikace je ve francouzštině psaná přítomným časem, výjimečně je do ní vložen čas budoucí, pro zdůraznění rozdílu či z důvodu expresivity. Vytváří dojem, že se příběh odehrává právě teď a přímo před námi, ačkoliv je zřejmé, že se jedná o události, které se již staly. Do češtiny je ale text potřeba převést do minulého času, aby překlad nepůsobil příznakově a vyhovoval českým konvencím.

2.3.2 ROZDÍL VE PSANÍ VELKÝCH A MALÝCH PÍSMEN

Posledním opakujícím se problémem, který bych zde chtěla zmínit, je rozdíl ve francouzském a českém pravopisu, konkrétně ve psaní velkých a malých písmen co se termínů či událostí týče. V mnou překládané části většinou platí, že ve francouzštině jsou majuskule použity i na těch místech, kde musí být podle české normy písmeno malé. Musela jsem si tedy často ověřovat a dohledávat správný pravopis konkrétních událostí, hodnotí, míst či jiných označení, uvedu zde pár příkladů.

1. O: La **République** est discréditée. (s. 72)

P: Tím byla **republika** diskreditována.

2. O: Le 29 mars 1880, **le ministre de l'Instruction publique** Jules Ferry expulse les religieux de l'enseignement. (s. 76)

P: 29. března 1880 zrušil **ministr veřejného vzdělávání** Jules Ferry výuku náboženství na státních školách.

3. O: Apres le rattachement de l'Autriche au Reich (**Anschluss**) en mars 1938, Hitler annonce son intention d'annexer les minorités germanophones du pourtour de la Tchécoslovaquie. (s. 83)

P: Po připojení Rakouska k nacistickému Německu v březnu 1938 (tzv. **anšlus**) oznámil Hitler záměr anektovat pohraniční oblasti Československa, ve kterých žila německy mluvící menšina.

2.4 PŘEKLADATELSKÉ POSTUPY

Z typologické rozdílnosti češtiny a francouzštiny je zřejmé, že jen málokdy je možné akceptovat doslovný překlad, proto jsou popsány různé překladatelské postupy, kterými se budu zabývat v této kapitole a uvedu několik příkladů, kdy a jak jsem je já použila.

O typologickém rozdílu mezi francouzštinou a češtinou psal již Otomar Radina ve své knize *Francouzština a čeština, systémové srovnání dvou jazyků* (1981, s. 10). Francouzština je izolačním jazykem, izoluje tedy své výrazové jednotky, propojuje je mluvnickými slovy (jako členy, předložky, také například povinně klade podmětná osobní zájmena) a na rozdíl od češtiny je její flexe omezená. Čeština je jazyk flexivní, slova ohýbá, přidává k nim předpony a přípony a povinně neklade podmětná osobní zájmena. Z tohoto základního rozdílu dvou jazyků plyne, že doslovný překlad většinou není možný. Jen málokdy si v originále a překladu odpovídají

jednotlivé lexikální jednotky a slovní druhy. Právě proto používáme překladatelské postupy a většinou ideálně jejich kombinaci.

O postupech při překladu mluvil i Jiří Levý ve své knize *Umění překladu* (2012, s. 103–109), kde popisuje tři takové postupy – transkripce, substituce a překlad sensu stricto. Já jsem se ale rozhodla vycházet z publikace *Francouzština pro pokročilé* (Tionová, 2000, s. 408–461), ve které autorka popisuje šest postupů – transpozici, koncentraci, diluci, étoffement, dépouillement a modulaci.

2.4.1 TRANSPOZICE

Podle Tionové může dojít ke třem typům transpozice: ke transpozici slovního druhu, syntaktické transpozici a transpozici francouzského substantiva do češtiny (respektive českého adverbia do francouzštiny, ale touto možností se nemá smysl nyní zabývat). První způsob, tedy že stejný sémantický obsah je v každém jazyce vyjádřen jiným slovním druhem, jsem využívala poměrně často. Především při převodu substantiva adjektivem.

1. O: La Commission exécutive nommée par l'Assemblée impose la fermeture des Ateliers nationaux, ce qui provoque le 23 juin 1848 **des émeutes de la faim**. (s. 72)

P: Exekutivní komise, která byla jmenována Shromážděním, nechala uzavřít národní dílny, což vyvolalo 23. června 1848 **hladové nepokoje**.

2. O: Celui-ci a été proclamé empereur d'Allemagne une semaine plus tôt, dans **la galerie des Glaces de Versailles**. (s. 75)

P: Ten byl o týden dříve v **Zrcadlovém sále zámku ve Versailles** prohlášen německým císařem.

Dále Tionová mluví o transpozici syntaktické, kdy větné členy mění svoji funkci – sloveso může například změnit rod nebo je větný člen nahrazen vedlejší větou.

3. O: L'Affaire va soulever les passions en France et dans le monde jusqu'à **la réhabilitation** du capitaine juif (1906). (s. 78)

P: Tato aféra vyvolala vášně jak ve Francii, tak ve světě, a židovský kapitán **byl** nakonec (v roce 1906) **rehabilitován**.

4. O: **Sans attendre** la capitulation allemande, le général de Gaulle relève la République. (s. 86)

P: Generál de Gaulle **ani nečekal** na německou kapitulaci a převzal vládu nad Republikou.

Poslední transpozicí, o které se zde zmíním, se týká převodu francouzského substantiva do češtiny. Francouzština má větší frekvenci substantiv než čeština, má nominální charakter, kdežto čeština se častěji vyjadřuje verbálně, což naopak zase ve francouzštině může znít trochu neobratně.

5. O: Le 28 juin 1919, dans la galerie des Glaces de Versailles, **par un traité de paix entre l'Allemagne et les Alliés**, la France récupère l'Alsace et la Lorraine du Nord. (s. 82)

P: 28. června 1919 **byla v Zrcadlovém sále zámku ve Versailles uzavřena mírová smlouva mezi Německem a Spojenci**, a Francie získala zpět Alsasko a severní Lotrinsko.

6. O: L'Affaire va soulever les passions en France et dans le monde **jusqu'à la réhabilitation du capitaine juif (1906)**. (s. 78)

P: Tato aféra vyvolala vášně jak ve Francii, tak ve světě, **a židovský kapitán byl nakonec (v roce 1906) rehabilitován**.

2.4.2 KONCENTRACE A DILUCE

Koncentraci a diluci lze označit také za druhy transpozice, dochází při nich ke zúžení nebo naopak rozšíření textu. Tyto postupy mohou být lexikální nebo strukturální. V případě diluce dochází k rozšíření, rozředění, tedy že obsah jednoho slova ve výchozím jazyce je vyjádřen více slovy v jazyce cílovém.

1. O: Cette « diplomatie de **la canonnière** » suscite de profonds ressentiments dans l'Empire du Milieu. (s. 74)

P: Tato „politika **dělových člunů**“ vyvolala v Říši středu velikou hořkost.

2. O: L'annonce du « **désastre de Lang-son** » (le repli d'une troupe française face à des **irréguliers chinois**) vaut à Jules Ferry d'être surnommé « *Ferry-Tonkin* » et, le 30 mars 1885, une immense manifestation devant le Palais-Bourbon (la Chambre des députés) l'écarte définitivement du pouvoir. (s. 77)

P: Oznámení o domnělé katastrofě u Lang Sonu, kde došlo ke stažení francouzské jednotky před **čínskými nepravidelnými jednotkami**, vyneslo Julesu Ferrymu přezdívku „Tonkiňan“ a 30. března 1885 byl po masové demonstraci před Bourbonským palácem (poslaneckou sněmovnou) definitivně odvolán.

V případě koncentrace naopak dochází ke zúžení textu, tedy že obsah více slov ve výchozím jazyce je vyjádřen jedním v jazyce cílovém.

3. O: En deux décennies, sous la IIe République et surtout le second Empire, la France entre **de plain-pied** dans l'ère industrielle. (s. 71)

P: Během dvou desetiletí, za druhé republiky, a především druhého císařství, vstoupila Francie **přímo** do průmyslové éry.

4. O: **Il apporte son soutien** aux Italiens et, le 3 mai 1859, déclare la guerre à l'Autriche qui occupe le nord de la péninsule. (s. 74)

P: **Podpořil** tedy italský národ a 3. května 1859 vyhlásil válku Rakousku, které tehdy okupovalo severní část Apeninského poloostrova.

5. O: Elle se modernise **plus vite** qu'en aucune autre période de son Histoire. (s. 71)

P: Modernizovala se **rychleji** než v jakémkoli jiném období své historie.

6. O: **Le réseau de voies ferrés** passe de 3 000 à 20 000 kilomètres. (s. 71)

P: Tři tisíce kilometrů dlouhé **železnice** se rozrostly na dvacet tisíc kilometrů.

2.4.3 MODULACE

Dalším překladatelským postupem, o kterém Tionová hovoří, je modulace. Ta představuje obměnu ve výpovědi, ke které dochází změnou úhlu pohledu. Může být vícero druhů modulace, zpravidla lexikální či syntaktická, dále například antonymická nebo konkrétní vs. abstraktní.

1. O: Là-dessus surviennent les premiers signes d'orage. (s. 75)

P: Poté se začalo smrákat na horší časy.

2. O: Quand arrive 1929, l'horizon se dégage. (s. 82)

P: V roce 1929 vše vypadalo optimističtěji.

3. O: Sa popularité a pendant quelques mois donné des sueurs froides aux républicains. (s. 77)

P: Z jeho popularity šel republikánům už několik měsíců mráz po zádech.

2.4.4 ÉTOFFEMENT A DÉPOUILLEMENT

Étoffement a dépouillement jsou poslední postupy, o kterých se zmíním a o kterých mluví ve své publikaci Tionová. V rámci étoffement je vágní výraz nahrazen slovem významově plnějším, kdežto v rámci dépouillement je plnovýznamové slovo nahrazeno slovem pomocným, nejčastěji předložkou. Tento postup je pro směr překladu z francouzštiny do

češtiny častější. Ani k jednomu postupu jsem ale nenašla reprezentativní příklady, nebudu tedy uvádět žádné.

2.5 PŘEKLADATELSKÉ POSUNY

Poslední část komentáře bych chtěla věnovat překladatelským posunům, ke kterým při překladatelském procesu nutně dochází. Jak uvádí ve své monografii Edita Gromová, je to výsledek jazykových, kulturních či literárních rozdílů výchozího a cílového textu (Gromová, 2009, s. 56). Anton Popovič se překladatelskými posuny zabýval ještě dříve, píše k nim, že výrazový posun je „*projevem nemožnosti dosáhnout úplné věrnosti originálu, ale paradoxně je i projevem úsilí vyhnout se ‚nevěrnosti‘ a dosáhnout totožnosti za cenu jisté změny*“ (1975, s. 121). Jiří Levý (Levý, 1998) uvádí, že překladatelský posun je proces, při němž ze strany překladatele dochází až už k záměrnému nebo nevědomému ochuzování slovníku. Rozlišuje tři základní typy posunů: generalizaci, nivelizaci a intelektualizaci. Postupně se jimi budu v této kapitole zabývat a uvádět konkrétní příklady.

2.5.1 GENERALIZACE

Při generalizaci se překladatel uchyluje k užití obecného pojmu místo konkrétního a přesného označení v originálu. Důvodů k tomu může být vícero, v případě odborného nebo populárně-naučného textu například to, že by výraz mohl být pro cílového čtenáře nesrozumitelný, protože vychází z jiného kulturního prostředí.

1. O: Le 24 novembre 1860, fort de ses succès, Napoléon III introduit un zeste de démocratie **en concédant le droit d'adresse** au Corps législatif. (str. 74)

P: 24. listopadu 1860 zavedl vojensky úspěšný Napoleon III. trochu demokracie tím, že **rozšířil práva** Zákonomárného shromáždění.

2. O: Dans la capitale livrée à elle-même se forme une **Commune insurrectionnelle**. (s. 76)

P: V hlavním městě, ponechaném svému osudu, se uskupila **Pařížská komuna**.

2.5.2 NIVELIZACE

Při nivelizaci překladatel užívá stylisticky neutrální výraz místo citově zbarveného v originálu nebo například obecný výraz místo konkrétního.

1. O: Elle se modernise plus vite qu'en aucune autre période de son **Histoire**. (str. 71)

P: Modernizovala se rychleji než v jakémkoli jiném období své **historie**.

2. O: On veut croire qu'elle sera la dernière, **la « der des der »** ! (s. 81)

P: Všichni si přáli jediné, totiž aby to byla opravdu už ta úplně poslední válka.

2.5.3 INTELEKTUALIZACE

Levý rozlišuje tři typy intelektualizace – zlogičťování textu, vykládání nedořešeného a formální vyjadřování syntaktických vztahů. K intelektualizaci jsem se většinou uchýlovala z toho důvodu, že český čtenář nemá o spoustě reálií z francouzské kultury povědomí a bylo potřeba určité formulace z originálu vyjádřit explicitněji či nějakým způsobem dovysvětlit, ačkoliv jsem se k tomuto postupu snažila uchýlovat spíše minimálně.

1. O: Le 3 novembre 1867, au grand mécontentement des Italiens, un contingent français repousse à Mentana des **volontaires garibaldiens** qui voulaient enlever Rome au pape et la réunir au royaume d'Italie. (s. 75)

P: 3. listopadu 1867 odrazili (k velké nelibosti Italů) francouzští vojáci u Mentany **Garibaldovu armádu dobrovolníků**, pokoušející se sebrat papeži Řím a znovu ho připojit k Italskému království.

2. O: Celui-ci a été proclamé d'Allemagne une semaine plus tôt, **dans la galerie des Glaces de Versailles**. (s. 75)

P: Ten byl o týden dříve v **Zrcadlovém sále zámku ve Versailles** prohlášen německým císařem.

3. O: Humiliés par leur défaite face aux Prussiens, des Parisiens fomentent le 18 mars 1871 une émeute **sur la butte Montmartre**.

P: Protože se Pařížané svou porážkou Prusy cítili zahanbeni, podnítily 18. března 1871 **na pařížském kopci Montmartre** nepokoje.

4. O: Par le traité de Turin du 24 mars 1860, il reçoit **Nice et la Savoie** en récompense de son action. (s. 74)

P: Díky turínským smlouvě z 24. března 1860 získala Francie **město Nice a oblast Savojska** jako odměnu za svoji pomoc.

5. O: Elle rêve d'une restauration de la monarchie mais le 23 octobre 1873, en rejetant le **drapeau tricolore**, le comte de Chambord, prétendant au trône, ruine ses espoirs. (s. 76)

P: 23. října 1873 ale hrabě z Chambord, legitimní uchazeč o trůn, zhatil jeho naděje tím, že odmítl jako **vlajku revoluční trikolóru**.

6. O: Le 25 août 1883, par le traité de Hué, la France étend son protectorat à l'ensemble du Viêt Nam. L'annonce du « *désastre de Lang-son* » (le repli d'une troupe française face à des **irréguliers chinois**) vaut à Jules Ferry d'être surnommé « *Ferry-Tonkin* » et, le 30 mars 1885, une immense manifestation devant le Palais-Bourbon (la Chambre des députés) l'écarte définitivement du pouvoir. (s. 77)

P: Díky smlouvě z Hué z 25. srpna 1883 rozšířila Francie svůj protektorát, **pod názvem Tonkin**, na celé území Vietnamu. Oznámení o domnělé katastrofě u Lang Sonu, kde došlo ke stažení francouzské jednotky před čínskými nepravidelnými jednotkami, vyneslo Julesu Ferrymu přezdívku „Tonkiňan“ a 30. března 1885 byl po masové demonstraci před Bourbonským palácem (poslaneckou sněmovnou) definitivně odvolán.

7. O: Le 16 novembre 1919, les élections amènent a la Chambre des députés une majorité de droite, le Bloc national, avec beaucoup d'anciens combattants (la Chambre est dite « bleu horizon », de la couleur de l'uniforme). (s. 82)

P: 16. listopadu 1919 se konaly volby do Poslanecké sněmovny, které zajistily většinu pravicovému Národnímu bloku, zastoupenému mnoha válečnými veterány (specifický odstín modré barvy na francouzských uniformách se nazývá *modrý horizont*, sněmovně se proto kvůli přítomnosti veteránů tehdy přezdívalo *bleu horizon*).

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo přeložit z francouzštiny do češtiny část textu pojednávající o francouzské historii.

Nejprve jsem zpracovala analýzu originálu, abych následně uměla lépe přenést informace, styl, a především funkci originálního textu do češtiny. Abych mohla v překladu lépe postupovat, určila jsem si fiktivního čtenáře a metodu překladu.

Při překládání jsem řešila řadu překladatelských problémů. V komentáři jsem část z nich rozebrala a uvedla, jak jsem si s nimi poradila. Nejčastěji si problémová místa týkala reálií či odlišných francouzských konvencí.

Zpracování této bakalářské práce pro mě bylo přínosné z několika ohledů. Předně jsem měla příležitost znovu podrobněji nahlédnout do dění francouzské historie, vzhledem k tomu, že jsme musela nahlížet do mnoha dalších zdrojů a hledat k pochopení textu podrobnosti například v encyklopediích či jiných příručkách. Také jsem měla příležitost využít a připomenout si poznatky získané z teorie překladu a ověřit si je prakticky. V neposlední řadě jsem se dostala k vícero odborným publikacím, paralelním textům či nejdůraznějším slovníkům.

Věřím tomu, že kdyby se povedlo publikaci přeložit celou, našla by své spokojené čtenáře, zajímající se o francouzskou kulturu a historii.

BIBLIOGRAFIE

PRIMÁRNÍ LITERATURA

LARANÉ, André. 2008. *Les grandes dates de l'histoire de France. L'histoire comme un roman*. P. 71—90.

SEKUNDÁRNÍ ZDROJE

MAUROIS, André. *Dějiny Francie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1994. ISBN 80-7106-098-4.

DUBY, Georges. *Dějiny Francie od počátků po současnost*. V Praze: Karolinum, 2003. ISBN 80-7184-514-0.

GROMOVÁ, Edita. 2009. *Úvod do translatologie*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.

JAKOBSON, Roman. 1995. *Poetická funkce*. Jinončany: H+H.

KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. 2010. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého.

LEVÝ, Jiří. 2012. *Umění překladau*. Praha: Apostrof.

NORD, Christiane. 1991. *Text Analysis in Translation*. Amsterdam – Atlanta: Rodopi.

ČECHOVÁ, Marie a kol. 2008. *Současná stylistika*. Praha: Lidové noviny.

POPOVIČ, Anton, 1975. *Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran.

RADINA, Otomar, 1981. *Francouzština a čeština – systémové srovnání dvou jazyků*. 2. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Učebnice pro jazykové školy.

TIONOVÁ, Alena a kol., 1992. *Francouzština pro pokročilé*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Jazykové učebnice pro veřejnost. ISBN 80-04-22619-1.

BRUNEL, Aude a Jovanka ŠOTOLOVÁ. *Stylistická analýza českých a francouzských textů*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7308-408-0.

HOUŽVIČKOVÁ, Milena a Jana HOFFMANNOVÁ. *Čeština pro překladaatele: základy teorie, interpretace textů, praktická cvičení*. V Praze: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7308-405-9.

THOUIN, M. *La vulgarisation scientifique, oeuvre ouverte*. In: *Quand la science se fait culture*. University of Ottawa Press: Montréal 1994.

ONLINE ZDROJE

Český národní korpus. Dostupné z: <https://kontext.korpus.cz>

Nakladatelství Herodote. Dostupné z: <https://www.herodote.net/>

Databáze překladových ekvivalentů. Dostupné z: <https://treq.korpus.cz>

Encyklopedie Larousse. Dostupné z: <http://larousse.fr/encyclopedia>

Internetová jazyková příručka. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz>

Slovník Lingea. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/>

Slovník Larousse. Dostupné z: <http://larousse.fr>

Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupné z: <https://fr.wikipedia.org>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – výchozí text